

<https://doi.org/10.18523/3041-1718.2026.3.2.3-19>
УДК 316.346.2:[061.2(477):342.7-055.2]

Наталія Дітчук

Студентка кафедри соціології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна
<https://orcid.org/0009-0001-6638-4807>
n.ditchuk@ukma.edu.ua

Тамара Марценюк

Кандидатка соціологічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4785-5618>
t.martsenyuk@ukma.edu.ua

Ірина Тишко

Аспірантка кафедри міжнародних відносин,
Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна
<https://orcid.org/0009-0008-1539-9890>
i.tyshko@ukma.edu.ua

МІЖНАРОДНА І РЕГІОНАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕМІНІСТИЧНИХ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У статті розглянуто особливості діяльності в Україні феміністичних правозахисних організацій, зокрема, під час повномасштабного російського вторгнення. Окреслено поняття правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою, а також охарактеризовано особливості їхньої діяльності під час міжнародних конфліктів. Виокремлено такі міжнародні та регіональні напрями діяльності під час війни: захист прав жінок в умовах конфлікту; психологічна та гуманітарна допомога; адвокація прав жінок, зокрема просування впровадження та виконання Резолюції 1325 Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека»; реагування на надзвичайні ситуації; організація акцій протесту.

В емпіричній частині статті на основі результатів 10 напівструктурованих інтерв'ю з представницями громадських організацій визначено основні напрями їхньої діяльності як перед повномасштабним вторгненням, так і після. З'ясовано, що до 2022 р. діяльність громадських організацій була зосереджена на просвітницьких заходах, адвокації та протидії гендерно

зумовленому насильству (ГЗН) і сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом (СНПК). Після вторгнення вони розширили свою діяльність, додавши гуманітарний напрям і турботу про активісток у сфері фемінізму.

Систематизовано основні виклики, що постали перед організаціями під час російсько-української війни. Зокрема, до 2022 р. основними труднощами були діяльність праворадикальних груп та брак постійного фінансування від донорів через високий рівень конкуренції. Після повномасштабного вторгнення майже всі опитані організації стикнулися з фінансовими, безпековими викликами, а також із професійним вигоранням та втомою співробітниць.

Ключові слова: правозахисні організації, міжнародна діяльність, регіональна діяльність, російсько-українська війна, війна, феміністична тематика, українське суспільство, жінки, мир, безпека.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна вплинула на всі сфери життя в країні, зокрема й на діяльність правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою. Від самого початку Антитерористичної операції на сході чимало жінок вступило до лав Збройних Сил України. Проте у війську вони зіткнулися з відкритою дискримінацією як унаслідок поширених консервативних гендерних стереотипів та упереджень, так і на інституційному рівні. Крім цього, жінки, які залишалися на території бойових дій, зазнавали гендерно зумовленого та сексуального насильства. Тож правозахисні організації зосередилися передовсім на тих викликах, які спричинила російсько-українська війна. Проте після повномасштабного вторгнення викликів та проблем стало ще більше.

За роки після відновлення незалежності України жіночі, феміністичні, правозахисні організації чимало зробили задля розбудови політики рівних прав і можливостей як у міжнародному, так і в регіональному вимірі¹. У контексті міжнародних відносин, особливо під час війни, звертається увага на формування та реалізацію міжнародної допомоги розвитку, спрямованої на подолання гендерної нерівності та трансформування гендерних відносин, зокрема шляхом підтримки організацій, які працюють із феміністичною тематикою².

У 2024 р. Український жіночий фонд провів дослідження щодо стану феміністичного руху в Україні³. За даними звіту, діяльність організацій зосереджена на таких основних напрямках і тематиках: дотримання Резолюції 1325 Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека» та моніторинг її виконання; жіноче лідерство в ухваленні рішень; гендерно зумовлене насильство; допомога ВПО; розширення економічних можливостей жінок.

У нещодавньому дослідженні української правозахисної організації «Центр прав людини ZMINA» зазначено: «Жінки в Україні продовжують відігравати ключову роль у волонтерських, правозахисних, медійних і гуманітарних ініціативах, демонструючи стійкість і здатність адаптуватися до кризових умов. Водночас їхня діяльність відбувається в умовах підвищених ризиків — фізичних, інформаційних, правових і психологічних»⁴.

В Україні все ще бракує ґрунтовних досліджень про конкретні виклики, з якими стикаються правозахисні організації під час повномасштабного вторгнення та війни загалом. Подібні дослідження допоможуть краще використати потенціал цих громадських організацій задля відновлення й розбудови демократичного суспільства з цінностями рівних прав і можливостей.

¹ Тамара Марценюк, *Безстрашні. Історія українського фемінізму в інтерв'ю* (Київ: Creative Women Publishing, 2025).

² Ірина Тишко, «Гендерний підхід у зовнішній політиці», у *Російська війна проти України: трансформації соціальних інституцій та практик: збірник тез другої науково-практичної конференції (29–31 жовтня 2025 року, м. Київ)* (Київ: НаУКМА, 2025), 112–6, <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/9b3ec6d4-c54e-433c-83d3-59d716f1aad7>.

³ Український Жіночий Фонд, *Від становлення до зрілості — самооцінка феміністичного руху в Україні, 2024*, <https://uwf.org.ua/vid-stanovlennya-do-zrilosti-samoocinka-feministichnogo-ruhu-v-ukrayini/>

⁴ Алла Белошенко, Анастасія Роді, *Жінки в медіа та активізм: виклики, ризики та можливості в умовах війни: Аналітичний звіт* (Київ: Центр прав людини ZMINA, 2025), 9, https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/12/zvit_w_ukr_web.pdf.

Мета статті — визначити особливості діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою під час російсько-української війни з 2014 по 2025 р. У статті використано результати емпіричного дослідження, основою якого є напівструктуровані інтерв'ю з представницями 10 правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою в Україні.

Концептуалізація діяльності організацій у міжнародній перспективі

Правозахисні організації, що працюють із феміністичною тематикою, або ж жіночі правозахисні організації — це організації, діяльність яких передовсім спрямована на захист прав жінок; які також ідентифікують себе як організації із захисту прав і мають основну мету сприяти гендерній рівності, розширенню прав і можливостей жінок та захисту прав людини⁵. До таких організацій належать здебільшого феміністичні організації, а також ті, які опікуються проблемою гендерно зумовленого насильства щодо жінок та дівчат, організації, які підтримують виконання і локалізацію порядку денного «Жінки, мир, безпека», а також заохочують жіноче лідерство та розширення економічних прав і можливостей жінок⁶. Їхню діяльність доцільно поділити на такі напрями: захист прав жінок у публічному та політичному житті, боротьба з насильством проти жінок, реалізація соціально-економічних прав (зокрема рівний доступ до освіти, охорони здоров'я та працевлаштування), захист прав жінок на випадок конфліктних / збройних ситуацій (запобігання гендерному насильству, залучення жінок до миротворчих процесів), забезпечення рівного доступу до судочинства (зокрема надання юридичної допомоги та консультацій для жінок)⁷.

Під час воєнних конфліктів правозахисні організації, що працюють із феміністичною тематикою, адаптують свою діяльність до нагальних викликів. Щоб концептуалізувати їхню діяльність у контексті війни, потрібно звернути увагу на міжнародний досвід жіночих правозахисних організацій. Одним із пріоритетних завдань у період воєнного конфлікту для організацій стало впровадження норм Резолюції 1325 Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй. Документ, прийнятий 31 жовтня 2000 р., наголошує на важливій ролі жінок у запобіганні та врегулюванні конфліктів і розбудові миру⁸.

Резолюція складається з конкретних кроків, покликаних створити умови для забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у подоланні конфліктів: боротьба з гендерно зумовленим насильством, а також запобігання гендерній нерівності та порушенням прав людини; сприяння рівноправній та всебічній участі жінок в усіх питаннях миру та безпеки; забезпечення рівного розподілу допомоги між жінками та дівчатами, чоловіками та хлопчиками. Серед основних положень документа: особлива увага потребам і вразливості жінок у конфліктних ситуаціях, активне залучення жінок до ухвалення рішень на всіх рівнях інституційних механізмів врегулювання конфліктів, включення гендерного компонента в польові операції та розширення участі жінок у військових і поліційних силах⁹.

У контексті Югославських воєн 1991–2001 рр. правозахисні організації, що працювали з феміністичною тематикою, активно провадили свою діяльність¹⁰. Зокрема, була утворена жіноча організація «Медична допомога “Зениця”» (Medica Zenica) в Боснії, яка прагнула задовольнити

⁵ UN Women, *Women-led organizations and women's rights organizations role in humanitarian action in Palestine: Barriers and opportunities*, 2023, https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/02/UNWOMENRPT_200223.pdf.

⁶ ООН Жінки Україна, *Громадянське суспільство*, <https://ukraine.unwomen.org/partnery/hromadyanske-suspilstvo>.

⁷ UN Women, *Women-led organizations and women's rights organizations role in humanitarian action in Palestine: Barriers and opportunities*, 2023, https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/02/UNWOMENRPT_200223.pdf.

⁸ Національна соціальна сервісна служба України, Резолюція Ради Безпеки ООН 1325, ухвалена Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000 р., <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-oon-1325>.

⁹ Лабораторія законодавчих ініціатив, *20-та річниця Резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека»*, 31 жовтня 2020, <https://parlament.org.ua/analytics/20-ta-richnyczya-rezolyuciyi-rady-bezpeky-oon-zhinky-myr-bezpeka/>

¹⁰ Jelena Batinic, “Feminism, Nationalism, and War: The ‘Yugoslav Case’ in Feminist Texts,” *Journal of International Women's Studies* 3(1) (2013): 1–23, <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol3/iss1/>

потреби найбільш уразливих категорій, жінок і дітей, які пережили зґвалтування та сексуальне насильство під час війни. У Загребі ж була створена організація «Центр для жінок, постраждалих від війни» (Centar za žene žrtve rata), яка надавала юридичну, психологічну та матеріальну допомогу постраждалим від зґвалтувань та переселеним жінкам незалежно від національності¹¹. Крім цього, активістки в Белграді заснували антивоєнну групу «Жінки в чорному», яка щосереди проводила мовчазні протести проти війни, мілітаризму сербського уряду та насильства проти жінок, а також ініціювала кампанію за визнання воєнного сексуального насильства злочином. Тож завдяки участі жіночих правозахисних організацій у 1994 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, яка визнавала систематичні зґвалтування в Боснії частиною етнічних чисток¹². Після повномасштабного російського вторгнення організація влаштовує акції проти війни в Україні¹³.

На тлі ізраїльсько-палестинського конфлікту жіночі організації (до прикладу, UN Women Palestine) також відіграли значну роль, зокрема у впровадженні Резолюції 1325 РБ ООН. У червні 2015 р. уряд Палестини схвалив національну стратегічну структуру для створення Національного плану дій для реалізації Резолюції у 2016 р. А вже у 2020 р. Вищий національний комітет з виконання Резолюції 1325 представив свій другий Національний план дій (НПД). Палестина стала другою після Іраку країною в арабському світі, яка це зробила¹⁴. Водночас у Палестині впровадження резолюції зіткнулося з численними викликами, серед яких стійкі патріархатні суспільні настанови. Згідно зі звітом Арабської ініціативи з реформ¹⁵, попри заклик до збільшення політичної участі жінок, у Палестині вони залишаються маргіналізованими, а в місцевих органах влади їхня участь усе ще мінімальна. Також жінки й далі зазнають на окупованих територіях сексуального та гендерно зумовленого насильства з боку поселенців.

Попри це, організації, очолювані жінками, та організації, які захищають права жінок, продовжують функціонувати, надаючи рятувальну допомогу громадам, де вони працюють. За даними звіту організації «ООН Жінки» (2024), 83 % опитаних жіночих організацій у секторі Гази принаймні частково функціонують, зосереджуючись переважно на реагуванні на надзвичайні ситуації¹⁶. Зокрема, такі організації надають гуманітарну, психологічну допомогу, юридичні консультації, а також документують вплив війни на життя жінок та їхні нагальні потреби.

Загалом, аналізуючи основні напрями діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою під час війни, доцільно виділити такі: 1) захист прав жінок в умовах конфлікту (документування випадків гендерно зумовленого насильства та інших порушень прав людини, надання юридичних консультацій та захисту постраждалих); 2) психологічна та гуманітарна допомога; 3) адвокація прав жінок (зокрема просування впровадження та виконання Резолюції 1325 РБ ООН, залучення жінок до процесів ухвалення рішень, пов'язаних із конфліктом та його врегулюванням); 4) реагування на надзвичайні ситуації (організація допомоги в умовах кризи, зокрема під час евакуації, переміщення або повернення переселенців); 5) організація акцій протесту (проти війни, мілітаризму та насильства, а також залучення міжнародних організацій для визнання воєнних злочинів та випадків сексуального насильства).

¹¹ Centar za žene žrtve rata, About organization, https://www.czzzr.hr/eng/str/frame/o_nama.htm.

¹² Žene u crnom, About organization, <https://zeneucrnom.org/en>.

¹³ Žene u crnom, *Stop the war in Ukraine, stop the war in the Middle East*, <https://zeneucrnom.org/en/12-o-nama/naslovna/2356-stop-ratu-u-ukrajini-stop-ratu-na-bliskom-istoku>.

¹⁴ Huda Abuarquob, "Promoting Implementation of Resolution 1325 in Palestine," *Palestine-Israel Journal* 25 (3&4) (2020), <https://www.pij.org/articles/2060/promoting-implementation-of-resolution-1325-in-palestine>.

¹⁵ Arab Reform Initiative, *Palestinian women's voices: The impact of conflict and occupation*, 2023, https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/storage.arab-reform.net/ari/2023/12/26142042/SAWT_Palestine_En_18Dec.pdf.

¹⁶ UN Women, *Women's organizations provide a lifeline to women in Gaza*, 2024, <https://arabstates.unwomen.org/en/stories/feature-story/2024/03/womens-organizations-provide-a-lifeline-to-women-in-gaza>.

Огляд і систематизація напрямів діяльності організацій під час російсько-української війни до повномасштабного вторгнення 2022 року

У постмайданний період (з 2014 р.) з'явилися або підсилили свою діяльність низка правозахисних організацій, більшість членкинь і засновниць яких становлять жінки¹⁷. Як зазначає Урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко: «Вкрай важливо, щоб плани відновлення України забезпечували задоволення специфічних потреб жінок і дівчат, а жінки були повністю залучені до процесу прийняття рішень на всіх рівнях, залучені як до планування так і фінансування відновлення, що стане запорукою успішної, стійкої, процвітаючої країни»¹⁸.

Ключовим напрямом діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою, під час війни в Україні з 2014 до 2022 р. стала ратифікація Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». Розглядаючи резолюцію в українському контексті, важливо наголосити, що Україна стала першою країною у світі, де документ було прийнято в умовах війни¹⁹. Важливу роль у цьому відіграли організації, що працюють із феміністичною тематикою.

Перший Національний план дій (НПД) щодо виконання резолюції був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. і діяв до 2020 р.²⁰ Серед основних завдань були: а) забезпечення рівної участі жінок в ухваленні рішень у сфері безпеки та оборони (зокрема сприяння збільшенню представництва жінок на керівних посадах у секторі безпеки та оборони); б) посилення ролі жінок у запобіганні конфліктам та відновленні миру (залучення жінок до процесів медіації та переговорів); в) підвищення обізнаності суспільства щодо принципів Резолюції 1325 (проведення інформаційних кампаній, спрямованих на популяризацію гендерної рівності та ролі жінок у сфері безпеки); г) інтеграція гендерного підходу у сферу безпеки та оборони (розроблення та впровадження навчальних програм з гендерної рівності для працівників сектору безпеки та оборони).

На виконання Нацплану органам місцевої влади областей України було рекомендовано розробляти локалізовані місцеві плани дій чи заходів. У цьому також відіграли велику роль організації, що працюють із феміністичною тематикою. Зокрема, Український Жіночий фонд, Інформаційно-консультативний жіночий центр та Центр сприяння рівності за підтримки Європейського Союзу реалізували у 2018 р. пілотний проект «Жінки просувають зміни, відновлення миру і запобігання конфліктам на регіональному рівні в Україні»²¹. Крім цього, проводився постійний моніторинг виконання Нацплану. Зокрема, у 2018 р. такий аналіз провела організація «ООН Жінки Україна», виявивши низку викликів: опір залученню жінок до військової та безпекової сфери, випадки дискримінації жінок у силових структурах, обмежена ефективність превентивних заходів щодо гендерно зумовленого насильства²².

Другий Національний план ухвалили у 2020 р. на період до 2025 р.²³ Серед основних завдань: 1) участь жінок в ухваленні рішень (забезпечити рівноправну участь жінок і чоловіків у роботі наглядових рад державних підприємств сектору безпеки й оборони, зокрема Укроборонпрому;

¹⁷ Тамара Марценюк, *Непохитні. Історія українського правозахисту в інтерв'ю* (Київ: Creative Women Publishing, 2025), 13.

¹⁸ Там само, 27.

¹⁹ Національна соціальна сервісна служба України, *Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека"*, ухвалена Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000, <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325>.

²⁰ Кабінет Міністрів України, *Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року*, Розпорядження 113-р, 24 лютого 2016, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#n11>.

²¹ Європейський простір, *Жінки, мир, безпека: Як виконується Резолюція 1325 в Україні*, 28 березня 2018, <https://euprostitir.org.ua/stories/132514>.

²² UN Women, *Midterm evaluation of the Ukrainian NAP on implementation of UNSCR 1325 WPS*, 2018, https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2019/10/The%20Midterm%20evaluation%20of%20the%20Ukrainian%20NAP%20on%20implementation%20of%20UNSCR%201325%20WPS_UKR.pdf.

²³ Кабінет Міністрів України, *Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року*, Розпорядження 1544-р, 28 жовтня 2020, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#n14>.

забезпечити інституційні механізми з протидії сексизму, сексуальним домаганням, дискримінації при прийнятті на службу, службовому підвищенні, виконанні службових обов'язків та участі в ухваленні рішень та ін.); 2) протидія насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом; 3) стійкість до безпекових викликів (визначення механізмів взаємодії органів державної влади щодо ідентифікації безпекових викликів та реагування на них із залученням представників громадянського суспільства, зокрема жінок і дівчат).

Ще одним важливим напрямом діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою, з 2014 р. стала підтримка жінок у війську. Коли розпочалася війна на Донбасі у 2014 р., жінки активно долучилися до добровольчих батальйонів, зокрема займаючи низку бойових позицій. З 2015 р. дослідницька команда громадської організації «Інститут гендерних програм» (із 2018 р. спільно з юристками ГО «Юридична сотня») провела п'ять соціологічних досліджень щодо становища жінок у ЗСУ: «“Невидимий батальйон”: участь жінок у військових діях в АТО» (2015), «“Невидимий батальйон 2.0”: повернення ветеранок до мирного життя» (2019), «Невидимий батальйон 3.0. Сексуальні домагання у військовій сфері в Україні» (2021), «Невидимий батальйон 4.0. Доступ жінок до військової освіти в Україні» (2022), «Невидимий батальйон 5.0 «Моніторинг рекомендацій і результатів досліджень із циклу “Невидимий батальйон”» (2023)²⁴. Серія соціологічних досліджень і адвокаційна кампанія «Невидимий батальйон» є прикладами низових активістських і дослідницьких ініціатив задля поліпшення становища жінок у ЗСУ, їхньої більшої видимості в суспільстві. Результати п'яти досліджень акцентують на успіхах і викликах забезпечення гендерної рівності у ЗСУ.

Крім цього, у межах допомоги військовослужбовцям організації займалися також забезпеченням якісною військовою формою. Зокрема, Жіночий ветеранський рух VETERANKA одним із перших представив військову польову форму, яка відповідає анатомічним особливостям жінок²⁵. Діяльність цієї організації охоплює такі напрями: підтримка жінок у війську, реабілітація ветеранок, підтримка жінок, які постраждали внаслідок війни, залучення ветеранок у суспільні процеси²⁶.

Правозахисні організації також активно протидіяли гендерно зумовленому та сексуальному насильству над жінками під час війни та надавали допомогу постраждалим²⁷.

На підставі аналізу роботи правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою під час війни в Україні з 2014 по 2022 р., в таблиці нижче наведено основні напрями їхньої діяльності.

Методологічні основи дослідження діяльності організацій під час російсько-української війни

Щоб визначити особливості діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою під час війни, застосовано якісну методологію з використанням інтерпретативного підходу. Якісний підхід було обрано з урахуванням чутливості теми дослідження, а також для глибшого розуміння досвіду респонденток із різних організацій і контексту їхньої діяльності, що складніше досягти за допомогою кількісного підходу. Збір емпіричних даних здійснено методом напівструктурованих глибинних інтерв'ю.

Перевага такого методу полягає в тому, що формулювання та послідовність питань можуть змінюватися залежно від перебігу розмови й висловлених міркувань, до яких інтерв'юєрка адаптується в процесі спілкування²⁸. Для інтерв'ювання також розроблено детальний гайд.

²⁴ Тамара Марценюк, «Забезпечення гендерної рівності у Збройних Силах України», *Empirio* 1, № 1 (2024): 44–54, <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.44-54>.

²⁵ Альона Ягольник, «Як в Україні працює жіночий ветеранський рух», *Ukrainer*, 27 липня 2024, <https://www.ukrainer.net/rukh-veteranka/>

²⁶ Український жіночий ветеранський рух, Історія діяльності організації, <https://uwvm.org.ua/uk/our-goals-uk/>

²⁷ Марценюк, *Непохитні. Історія українського правозахисту в інтерв'ю*.

²⁸ Bruce L. Berg, *Qualitative research methods for the social sciences*, 4th ed. (Bostn: Allyn and Bacon, 2001).

Таблиця

Діяльність правозахисних організацій під час війни в Україні до повномасштабного вторгнення

Напрями діяльності	Завдання
Ратифікація Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»	• Адвокація за внесення змін до національного законодавства щодо ратифікації Резолюції РБ ООН 1325. • Розроблення локалізованих планів дій для виконання Національного плану дій з виконання Резолюції 1325. • Постійний моніторинг реалізації Національного плану дій з виконання Резолюції.
Протидія гендерно зумовленому насильству	• Документування фактів вчинення російськими та українськими військовими різного виду насильства під час війни. • Надання юридичної та психологічної допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, та гендерно зумовленого насильства.
Пряма підтримка військових жінок і ветеранок	• Забезпечення спеціальної військової форми для військових жінок. • Проведення адвокаційних кампаній щодо підтримки жінок у військовій сфері задля усунення гендерних бар'єрів у виборі військової кар'єри. • Проведення тренінгів із домедичної, стрілецької, психологічної підготовки. • Забезпечення реабілітації та адаптації ветеранок через освітні та психологічні програми. • Залучення ветеранок у суспільні процеси.
Забезпечення інституційної підтримки військових жінок	• Розроблення механізмів для подолання дискримінації у військових структурах. • Впровадження гендерно чутливих підходів у роботі правоохоронних органів.
Робота із внутрішньо переміщеними жінками	• Впровадження соціальних та освітніх програм для внутрішньо переміщених жінок. • Надання гуманітарної допомоги.

Інтерв'ю мали такі завдання: визначити напрями діяльності правозахисних організацій після повномасштабного вторгнення з 2022 р. до 2025 р., а також систематизувати виклики, з якими стикалися організації протягом трьох років вторгнення. Відбір організацій та їхніх представниць для інтерв'ювання здійснювався за критерієм відповідності поняттю правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою та ведуть свою діяльність в Україні, а також за допомогою методу максимальної варіації. Суть цієї методики полягає в тому, що респондентів підбирають так, щоб кожен випадок якомога більше відрізнявся від попереднього²⁹. Процес пошуку респонденток відбувався в лютому 2025 р. Було надіслано 20 запитів до організацій з використанням таких комунікаційних інструментів, як Gmail, Facebook, Telegram та WhatsApp. Від 2 організацій було отримано відмову, 8 — не відповіли на повідомлення та листи, тож вдалося провести інтерв'ю лише з 10 організаціями (Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем», «Ла Страда-Україна», Інформаційно-просвітницький центр «Вісь», «Феміністична майстерня», «Рада жінок Донеччини», «Інша жінка. Кривий Ріг», «Центр гендерної культури», «Феміністична ложа», «Білкіс», ZMINA). Польовий етап збору емпіричних даних тривав з березня по квітень 2025 р.

Аналіз даних дослідження здійснено за допомогою якісного контент-аналізу. Ця методика полягає в систематичній інтерпретації текстів через виділення в них тем, тенденцій і відповідне їх кодування. Якісний контент-аналіз здійснено за методологічним підходом Кріппендорфа³⁰, який можна умовно розбити на такі етапи: проведення інтерв'ю та збір емпіричних даних для дослідження; відбір та уніфікація текстових даних для подальшого кодування; розроблення схем кодування, що дає змогу систематизувати дані за вибраними категоріями; кодування категорій аналізу інтерв'ю, які стосуються сформульованих питань і завдань інтерв'ю (виклики організацій, діяльність організацій); пошук закономірностей через аналіз повторюваних елементів та їх інтерпретацію відповідно до теоретичної бази. Для кодування даних використано програмне забезпечення ATLAS.ti.

²⁹ Анна Прохорова, «Методологічні особливості дослідження особистих свідчень учасників Майдану 2013–2014 років методом напівструктурованого інтерв'ю», *Наукові записки НАУКМА. Соціологічні науки* 196 (2017): 33, <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12221>.

³⁰ Klaus Krippendorff, *Content analysis: An introduction to its methodology*, 2nd ed. (Sage Publications, 2004).

Особливості діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою, до повномасштабного вторгнення

Під час створення опитувальника для інтерв'ю було виокремлено три блоки, щоб зрозуміти, з чим працювали організації до та після повномасштабного вторгнення.

Один із напрямів роботи до вторгнення, про який зазначали деякі респондентки, — **освітня / просвітницька діяльність організації** (побудова феміністичної спільноти в містах, де зосереджена діяльність організації; створення освітніх проектів та курсів для жінок і дівчат, які по-різному ознайомлені з феміністичною й гендерною тематикою; розроблення феміністичних календарів; організація творчих виставок та вуличних акцій). Загалом такі заходи були спрямовані на поширення феміністичних цінностей та донесення до більшої кількості людей важливості феміністичного руху та рівних прав жінок і чоловіків.

«Освітній відділ займався навчальними продуктами різного роду. Вони проводили воркшопи, вебінари, знімали відеокурси на різну феміністичну тематику» (Респондентка 1).

«Ми займалися такими просвітницькими проектами: протидія дискримінації, адвокаційні кампанії з підтримки груп полідискримінованих жінок. Також займалися організацією феміністичних кемпів — “Фемкемп”, з воркшопами, лекціями та різними майстер-класами» (Респондентка 4).

Ще один важливий напрям діяльності більшості опитаних організацій — **протидія гендерно зумовленому (ГЗН) і домашньому насильству**. Це стосувалося як просвітницької діяльності (зокрема воркшопи та ознайомчі лекції), так і правозахисної — розвитку / створення сервісів для допомоги постраждалим від ГЗН і домашнього насилля. Правозахисні заходи були спрямовані на допомогу жертвам вже після скоєння над ними насильства. Просвітницькі ж заходи мали на меті превенцію насильства. Така діяльність організацій відповідала одній з цілей другого Національного плану з виконання Резолюції 1325 РБ ООН: протидія насильству за ознакою статі.

«Ми розвивали сервіси для постраждалих від гендерно зумовленого насильства, домашнього насильства. Працювали над взаємодією між різними структурами» (Респондентка 5).

Крім цього, деякі організації почали працювати з новим для України напрямом — допомогою постраждалим від **сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК)**. Його запровадили внаслідок появи задокументованих випадків вчинення такого виду насильства з боку російських та українських військових до жінок і чоловіків. Було створено гарячі лінії підтримки для анонімних звернень постраждалих, за згодою яких їм надавали допомогу (психологічну, юридичну).

«І також 2014 року ще одна категорія постраждалих від війни, які у нас з'явилися, — це постраждалі від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Ми почали працювати з цією темою до 2022 року. У нас було небагато звернень, але вони були на гарячій лінії» (Респондентка 2).

Серед основних видів діяльності правозахисних організацій чільне місце займала також **адвокація** (підтримка полідискримінованих жінок; ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами — Стамбульської конвенції, а також участь експерток однієї з опитаних організацій у робочих групах з розроблення та написання нового закону 2017 року щодо запобігання та протидії домашньому насильству; відстоювання інтересів внутрішньо переміщених осіб під час розроблення законодавства).

«Звісно, у нас дуже багато уваги приділялося до повномасштабного вторгнення протидії гендерно зумовленому насильству. Ми також багато років займалися адвокацією ратифікації Стамбульської конвенції» (Респондентка 2).

Варто зазначити, що лише три з восьми опитаних організацій до повномасштабного вторгнення займалися **питанням внутрішньо переміщених осіб (ВПО)**. Це можна пояснити, по-перше, загальною обмеженою залученістю організацій до гуманітарної сфери до вторгнення; по-друге, їхня робота з ВПО була радше ситуативною, тобто зумовленою присутністю переселенців у регіоні діяльності організації, а не стратегічним пріоритетом. Їхня діяльність переважно охоплювала соціально-психологічну підтримку сімей ВПО з Донецької та Луганської областей, а також надання гуманітарної допомоги.

«Діяльність організації розпочалася у 2015 році. Тоді якраз міжнародна підтримка була направлена на Донецьку і Луганську області, і тому наша задача була в тому, щоб виявити потреби, які є в громаді. Ми були сконцентровані на соціально-психологічній підтримці родин, які на той час переїжджали вже з частини Донецької й Луганської областей» (Респондентка 5).

Також визначено труднощі в діяльності організацій до повномасштабного вторгнення. Один із найчастіше згадуваних викликів — **недостатність / відсутність постійного фінансування від донорів**. Кошти — важливий ресурс для діяльності організацій, проте більшості з них було важко знайти фонди, пріоритети яких збігалися б з їхніми напрямками діяльності. Бракувало також державних фондів програм, які б надавали достатньо фінансування. Тож більшість організацій змушена була постійно шукати гранти від кількох фондів одночасно, щоб покрити всі витрати.

«Можливо, є якісь організації, які можуть “сидіти” на одному донорі достатньо довго. У нас так ніколи не виходило. Тобто ти постійно перебуваєш у такому стані, де тобі потрібно постійно шукати гроші, постійно писати якісь заявки. Дивитися, які пріоритети у донора, щоб вони збігалися з твоїми пріоритетами та проектами» (Респондентка 5).

«По-перше, завжди є труднощі у тому, що ми працюємо виключно на грантових коштах. Причому працюємо виключно на міжнародних грантах. Ми не беремо коштів бюджетних, не претендуємо на них» (Респондентка 3).

Важливо також зазначити, що деякі організації під час подання грантової заявки стикалися з **великим рівнем конкуренції**. Це пов'язано з тим, що фонди почали виділяти на гендерну політику більше коштів, що спричинило збільшення кількості організацій, що працюють із гендерною тематикою. Як наслідок ускладнився процес отримання гранту як для тих організацій, які працюють давно, так і для тих, які почали працювати нещодавно.

«Зараз багато організацій стали гендерними. Тому що на гендерну політику стало більше виділятися грошей, і всі одразу розпочали цим займатися. Так часто дуже займаються антикорупцією. Це коли йдуть конкурси, де треба боротися з корупцією, одразу купа організацій туди біжить» (Респондентка 7).

Також респондентки зазначали про активну **діяльність праворадикальних груп і спільнот, поширеність релігійних поглядів** у регіоні. Активісти, які підтримували праворадикальні погляди, гостро виступали проти поширення феміністичного руху: вони часто приходили на певні заплановані заходи феміністичних організацій, сподіваючись зірвати їх проведення. Крім цього, прихильники антигендерних рухів намагалися не лише завадити проведенню заходів, а й повністю заборонити діяльність організацій, надсилаючи до різних міністерств листи-наклепи про «неправильність» такого поняття, як гендер.

«Ну, в нас таке було, що проводилися проєкти антидискримінаційні, й у нас були такі заходи, наприклад, перегляд фільму “Легенда про Боббі”. Це про гомосексуального хлопця. Ми дивилися в оточенні кінної поліції, бо праворадикали нам загрозували. І блокували приміщення» (Респондентка 3).

«Ми ж львівська організація, ми себе завжди позиціонуємо як локальну організацію. Це одне з найконсервативніших міст з дуже потужною церковною спільнотою. Тому бути феміністками у Львові це уже дуже такий виклик серйозний» (Респондентка 4).

Серед труднощів, з якими стикнулися безпосередньо працівниці організації, деякі респондентки назвали також **ейджизм (дискримінацію за віком)**. Зокрема, під час проведення певних заходів аудиторія не завжди сприймала інформацію від спікерок, аргументуючи це тим, що вони ще «маленькі», тобто не дорослі. Це могло значно ускладнювати реалізацію проєктів організації, які мали на меті поширювати феміністичні цінності та змінювати ставлення до них скептично чи негативно налаштованих людей.

«Багато викликів були пов'язані з ейджизмом, тому що зазвичай ми приходимо кудись розказувати, як хтось у чомусь не правий. І це не дуже приємно слухати. А якщо ще й тобі така маленька дівчинка це розказує, то для них це не дуже серйозно» (Респондентка 4).

Для однієї з опитаних організацій, яка працювала з ВПО і до вторгнення, серйозним викликом став проєкт із повернення дітей переселенців до шкіл і садочків. Завдання ускладнювалося не лише потребою залучити багатьох фахівців, а й браком досвіду.

«Один з наших перших проєктів був направлений на те, щоб виявити родини, в яких діти не відвідують навчальні заклади. І ми виявили таких родин близько 600. І задача перед нашими фахівцями, фахівчинями стояла така, щоб пропрацювати з ними всі страхи та тривоги щодо того, що вони бояться відпустити своїх дітей від себе, не розуміючи, що буде далі, як буде розвиватися ситуація» (Респондентка 5).

Отже, основна міжнародна і регіональна діяльність організацій під час російсько-української війни до повномасштабного вторгнення мала кілька напрямів: просвітницькі проєкти, протидія гендерно зумовленому, домашньому насильству та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, допомога внутрішньо переміщеним особам, адвокація. Така діяльність відповідала завданням другого Національного плану дій з виконання Резолюції 1325 «Жінки, мир, безпека», зокрема щодо захисту постраждалих від СНПК, ГЗН і домашнього насильства та щодо надання гуманітарної, психологічної допомоги особам, які постраждали від конфлікту (у тому числі внутрішньо переміщеним особам). Водночас організації стикнулися з фінансовими викликами, ворожістю та активністю праворадикальних груп, які неодноразово намагалися зірвати заходи організацій та навіть заборонити їхню діяльність загалом. Варто також зазначити, що представниці певних організацій особисто стикалися з ейджизмом, упередженістю щодо феміністичної діяльності через активність учасників праворадикальних груп. Для однієї з опитаних організацій викликом стала робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) через брак досвіду. До того ж така діяльність потребувала залучення фахівців і фахівчинь для забезпечення належної підтримки та уникнення шкоди.

Особливості діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою після повномасштабного вторгнення

Наступною метою проведених інтерв'ю було визначення особливостей діяльності правозахисних організацій після повномасштабного вторгнення: чи відбулися зміни, які саме. Усі організації, які працювали до повномасштабного вторгнення, заявили про те, що їхня діяльність змінилася — здебільшого через те, що вони почали працювати з новими напрямками. Один із них — **гуманітарна допомога внутрішньо переміщеним особам**.

«Що змінилося в нашій діяльності після вторгнення? У нас з'явилося більше проєктів гуманітарного реагування. Настав [20]22 рік, і через Вінницю йшли евакуаційні потоки людей — треба було з тим давати раду. Тому маємо зараз ряд проєктів гуманітарного реагування, але особливість у тому, що в усі проєкти вдається включити просвітницькі компоненти» (Респондентка 3).

«А у 2022-му, коли повномасштабне почалося, ми перемкнулися на гуманітарку. Отримали тоді декілька грантів від різних міжнародних фондів. Надавали ліки, іноді їжу, багато дитячої гігієни й дитяче харчування просто жінкам з усієї України» (Респондентка 8).

Наступна зміна діяльності для організацій після повномасштабного вторгнення — **розширення / запровадження напряму підтримки постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом**. Попри те що одна з організацій вже мала такий напрям діяльності до повномасштабного вторгнення, справи постраждалих від СНПК були все ще новими для українського суспільства, організацій та різних структур. Зважаючи на специфіку та надзвичайну чутливість теми, організація «ЮрФем» навіть запроваджувала додаткові навчання для всіх фахівців, залучених до роботи з постраждалими від СНПК, з головною метою — не нашкодити. Така діяльність сприяла досягненню однієї з цілей другого Національного плану дій з виконання Резолюції 1325, а саме: забезпечення захисту від насильства за ознакою статі, сексуального насильства в умовах збройного конфлікту та в мирний час.

«Проте після повномасштабного вторгнення у нас повністю фокус змінився саме на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, і загалом на сексуальне насильство. Але ми зіштовхувалися з тим, що ніхто зі справами СНПК не міг працювати. Бо це досить такий новий напрямок, тому ми намагалися самі вчитися і вчити інших, аби не нашкодити постраждалим» (Респондентка 1).

Крім цього, більше організацій стали розширювати свій **просвітницький напрям**. Ідеться про проведення вуличних акцій, кінопоказів феміністичного кіно, інформаційних онлайн-кампаній на гендерну тематику та тематику СНПК і ГЗН. Також у межах роботи з внутрішньо переміщеними жінками організації почали створювати просвітницькі проєкти. До розширення цього напряму могли спонукати кілька обставин. По-перше, у другому Національному плані з виконання Резолюції 1325 було визначено важливі цілі із захисту постраждалих від СНПК та ГЗН. Організації керувалися ними в стратегуванні діяльності. По-друге, з'явилася більша кількість задокументованих випадків вчинення різних видів насильства, внаслідок чого постала потреба в активнішій протидії та розголосі. По-третє, після повномасштабного вторгнення РФ зросла кількість військовослужбовиць, волонтерок. Виник запит на просвітницьку діяльність для забезпечення рівності прав та подолання гендерних стереотипів щодо жінок у певних сферах.

«Але я хочу сказати, що коли почалася війна, то ми всі почали займатися внутрішньо переміщеними особами. У нас, наприклад, був проєкт, який тривав 6 місяців, — для внутрішньо переміщених жінок про різні активності на гендерну тематику» (Респондентка 6).

Організації також практикують **ретрити** (час, проведений у тихому та відокремленому місці, де можна розслабитися) для активісток та команди самої організації. Це зумовлено тим, що, працюючи в умовах повномасштабного вторгнення (постійних обстрілів, щоденного хвилювання за своє життя та життя рідних, нестабільної політичної ситуації у світі та важкої ситуації на фронті), жінки стикнулися з багатьма проблемами, зокрема погіршенням ментального і фізичного здоров'я, перевтомою, професійним вигоранням. Тож такий вид відпочинку виник як реакція на ці виклики, щоб не лише допомогти перезавантажитися працівницям та активісткам, а й запобігти надмірному виснаженню.

«Після повномасштабки ми відкрили таку річ, як ретрити. Раніше ми взагалі про таке ніколи не думали. Але я не могла навіть подумати про те, що це настільки підтримає. І ми для команди також вирішили, що кожен рік, хоча б раз на рік, нам треба десь зібратися всією командою. І двічі, навіть можна сказати, тричі це спрацювало» (Респондентка 7).

Ще один напрям, з яким організації здебільшого почали працювати після повномасштабного вторгнення, — **жіноче підприємництво та перекваліфікація жінок на «чоловічі» професії**. Мобілізація спричинила відплив чоловіків із таких «чоловічих» професій, тож виникла гостра потреба в кадрах. Зокрема, Респондентка 6 заявила, що нині в місті Кривий Ріг жінки проходять навчання на водійок автомобілів БелАЗ, які перевозять руду, а також на слюсарок, сантехнікинь тощо.

«Це ж пов'язано з тим, що чоловіків забирають на війну. І дуже багато місць робочих простоє. Підприємства повинні працювати, такі, наприклад, як Кривбасводоканал у нас є, де працювали одні чоловіки. Там жінки були, ну, може, бухгалтерія, якісь кадрові питання, то зараз там дуже багато працює жінок на різних посадах» (Респондентка 6).

Доцільно наголосити на такій проблемі, як **брак фінансування**. Чотири організації з опитаних зіткнулися з нею ще до вторгнення, проте після повномасштабного вторгнення її відчули дев'ять з опитаних організацій (одна з них почала свою діяльність у 2023 р.). Здебільшого це пов'язано з призупиненням фінансування агентством USAID у 2025 р.: через це деякі організації призупинили чинні проекти чи скасували заплановані. Це може призвести в майбутньому до навантаження грантовими заявками інших фондів, адже організації намагатимуться виграти кошти в різних донорів.

«А заходи, які були у 2024 році, то вони виявилися фінансово затратні, це були проекти. Зараз, коли фінансування на стопі, у Кривому Розі ми поки що нічого великого не проводимо» (Респондентка 6).

«Те, що Америка перестала фінансувати, то в нас було декілька проектів з ними, це приблизно 30 % нашого бюджету. Звичайно, це трошки вплинуло на нас, але ми намагаємося шукати інші проекти, аби продовжувати оплачувати послуги адвокатів і адвокаток, тому що ми не можемо залишити наших постраждалих і сказати, що у нас немає коштів, ми не будемо більше допомагати. Але ми працюємо» (Респондентка 1).

Проте знайти іншого донора для певних організацій доволі непросто: деякі респондентки зазначали, що фонди, з якими вони раніше співпрацювали або хотіли б співпрацювати, під час вторгнення віддають перевагу фінансуванню **гуманітарних напрямів, до того ж у тих організаціях, які займаються такими проектами давно**. А організаціям, які були зосереджені здебільшого на просвітницькій діяльності та які лише після повномасштабного вторгнення почали впроваджувати гуманітарні заходи, було набагато важче отримувати фінансування.

«Ми не є конкурентними з тими організаціями, які вже там суто гуманітарного профілю. Відповідно, стабільне довге нам не вдавалося отримати, й це було важко, тому що на прихистки кожні три місяці треба було шукати гроші» (Респондентка 4).

Актуальною проблемою для правозахисних феміністичних організацій залишається **активність агресивно налаштованих учасників праворадикальних груп** у різних містах. Зокрема, респондентки зазначали про погрози безпосередньо працівницям організацій.

«Спочатку новинні набліки почали постити, що буде така подія, потім праворадикали це підхопили. По-перше, дуже багато коментарів у особисті теж писали, що СБУ має зайнятися цією справою і гвалтувати нас електрошокером у підвалах» (Респондентка 9).

Крім цього, перед багатьма організаціями постали **безпекові виклики**, адже деякі з них працювали в містах, які нині тимчасово окуповані або розташовані близько до лінії фронту. Це зумовило ще одну проблему — розпорошення команди (за кордоном та в різних містах України). Через це, як зазначила одна з респонденток, важко планувати роботу організації. Це може негативно відбитися в майбутньому на діяльності організації, адже певна частина співробітниць за кордоном згодом може там і залишитися й перестати вести активістську діяльність в Україні. Як наслідок, є ризик браку професійних кадрів, а в ширшій перспективі — зменшення кількості проєктів через нестачу ресурсів для їх реалізації.

«Повномасштабне вторгнення змінило нашу діяльність, змінило місцеперебування нашої команди. Ми всі виїжджали вже після вторгнення: тобто десь на початку, у середині березня, хтось пізніше навіть виїжджав вже з окупації, але ми радіємо тому, що всі живі, що всі виїхали» (Респондентка 5).

«У нас основна проблема — це те, що команда розпорошена. Ми ж були у Харкові спочатку. Згодом виїхали, мабуть, усі взагалі виїхали, нікого не залишалося в місті. Потім потихеньку почали повертатися. Зараз у нас є декілька людей, які знаходяться в місті, хтось знаходиться в Україні, хтось знаходиться за кордоном» (Респондентка 7).

Ще один виклик, який виник саме в умовах повномасштабного вторгнення, — **професійне й особисте вигорання, перевтома** працівниць організацій. Переважно він пов'язаний з важким емоційним станом на фоні постійних обстрілів, невизначеності та страху за близьких, які воюють на фронті. Також через перебування частини команди за кордоном зростає навантаження на тих, хто продовжує діяльність в Україні.

«Оці новини світові, що то закрили оцею USAID, то вже на очах перебудовується світобудова, а тобі треба робочий план скласти й узагалі дуже важко спрогнозувати свою діяльність, щоб вона була ефективною і щоб були якісь ресурси для команди та себе. Враховуючи це загальне якесь виснаження, то дуже важко працюється» (Респондентка 4).

«Раніше команда була в одному місці, а зараз — частина онлайн, хтось за кордоном, хтось в Україні, але в різних регіонах. Тому ці процеси налагодження роботи трошки збільшили напруження й збільшили ризик професійного вигорання. Тому що ти більше часу витрачаєш на те, щоб розв'язувати якісь питання» (Респондентка 5).

Отже, міжнародна і регіональна діяльність організацій після повномасштабного вторгнення зазнала значних змін. Зокрема, у більшості з них з'явився гуманітарний напрям: створення прихистків для внутрішньо переміщених осіб, надання їм гуманітарної допомоги в різних регіонах України. Крім цього, організації почали активніше працювати з постраждалими від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, адже після вторгнення випадків скоєння воєнних злочинів стало значно більше. З'явився також напрям — ретрити для активісток, співробітниць організації для запобігання професійному вигоранню, виснаженню та перевтомі через роботу в напружених умовах повномасштабного вторгнення.

За результатами проведеного аналізу виокремлено такі виклики, з якими організації стикаються під час повномасштабного вторгнення: брак фінансування та довгострокових грантів, високий рівень конкуренції на отримання коштів у різних донорів через призупинення частини фінансування проєктів в Україні агентством USAID, зростання ворожості учасників праворадикальних груп до феміністичних організацій та особисто до працівниць цих організацій, а також виклики, безпосередньо пов'язані з безпекою проведення діяльності в містах, розташованих близько до фронту. Зокрема, через небезпеку три з десяти опитаних організацій на початку вторгнення змушені були змінити своє місце перебування.

Висновки

До основних напрямів міжнародної і регіональної діяльності правозахисних організацій, що працюють із феміністичною тематикою в Україні, належать заходи, спрямовані на захист жінок від гендерно зумовленого та домашнього насильства, участь у реалізації Національних планів дій з виконання Резолюції 1325 Ради Безпеки ООН, просвітницька діяльність, спрямована на просування гендерної рівності, поширення феміністичних цінностей.

Розглянуто міжнародний досвід діяльності правозахисних організацій під час кризового воєнного періоду: Югославських війн 1991–2001 рр. та ізраїльсько-палестинського конфлікту. Діяльність організацій була спрямована на ратифікацію Резолюції 1325, захист жінок від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, проведення акцій задля розголосу про насильство та документування злочинів, визнання таких випадків скоєння воєнних злочинів міжнародними правозахисними організаціями.

У результаті дослідження простежено, як змінювалася міжнародна і регіональна діяльність організацій до та після повномасштабного вторгнення. Це відбувалося внаслідок реагування на виникнення різних викликів, які поставали перед жінками в умовах російсько-української війни. Основними напрямками діяльності правозахисних організацій в Україні до вторгнення були феміністичне, гендерне просвітництво; протидія гендерно зумовленому й домашньому насильству, а також дискримінації жінок; ратифікація Резолюції 1325 РБ ООН; допомога внутрішньо переміщеним особам; підтримка організаційної спроможності жіночих організацій. Водночас організації стикалися з браком сталого фінансування своєї діяльності, а також ворожою налаштованістю учасників праворадикальних рухів.

Під час повномасштабного вторгнення організації змушені були адаптувати свою діяльність до нових умов. Зокрема, організації призупиняли на певний час свою основну діяльність та займались гуманітарним реагуванням на потреби внутрішньо переміщених жінок на початку вторгнення, а також розширювали діяльність та почали допомагати постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, та гендерно зумовленого насильства. У період 2023–2024 рр. спостерігалось розширення діяльності організацій та запуск нових ініціатив. Зокрема, вони почали активно розвивати напрям підтримки жіночого підприємництва та посилювати свою просвітницьку діяльність.

Внаслідок повномасштабного вторгнення перед організаціями постало чимало викликів. Більшість із них досі мають фінансові труднощі та намагаються знайти стале й довгострокове фінансування, особливо після призупинення великої частини фінансування агентством USAID. Через зростання конкуренції за грантове фінансування залучати кошти стало складніше. Посилюється ворожість до феміністичного руху з боку праворадикальних груп, що призводить до зривів запланованих вуличних акцій та серйозних побоювань співробітниць за свою особисту безпеку та життя.

Список використаної літератури

- Белошенко, Алла, Анастасія Роді. *Жінки в медіа та активізмі: виклики, ризики та можливості в умовах війни: Аналітичний звіт*. Київ: Центр прав людини ZMINA, 2025. https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/12/zvit_w_ukr_web.pdf.
- Європейський простір. *Жінки, мир, безпека: Як виконується Резолюція 1325 в Україні*. 28 березня 2018. <https://euprostit.org.ua/stories/132514>.
- Кабінет Міністрів України. *Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року*. Розпорядження 113-р, 24 лютого 2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#n11>.
- Кабінет Міністрів України. *Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року*. Розпорядження 1544-р, 28 жовтня 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#n14>.

- Лабораторія законодавчих ініціатив. *20-та річниця Резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека»*, 31 жовтня 2020. <https://parlament.org.ua/analytics/20-ta-richnyczya-rezolyucziyi-rady-bezpeky-oon-zhinky-myr-bezpeka/>
- Марценюк, Тамара. «Забезпечення гендерної рівності у Збройних Силах України». *Empirio* 1, № 1 (2024): 44–54. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.44-54>.
- Марценюк, Тамара. *Безстрашні. Історія українського фемінізму в інтерв'ю*. Київ: Creative Women Publishing, 2025.
- Марценюк, Тамара. *Непохитні. Історія українського правозахисту в інтерв'ю*. Київ: Creative Women Publishing, 2025.
- Національна соціальна сервісна служба України. *Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»*, ухвалена Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000. <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-oon-1325>.
- ООН Жінки Україна. *Громадянське суспільство*. <https://ukraine.unwomen.org/uk/partnery/hromadyanske-suspilstvo>.
- Прохорова, Анна. «Методологічні особливості дослідження особистих свідчень учасників Майдану 2013–2014 років методом напівструктурованого інтерв'ю». *Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки* 196 (2017): 32–7. <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12221>.
- Тишко, Ірина. «Гендерний підхід у зовнішній політиці». У *Російська війна проти України: трансформації соціальних інституцій та практик: збірник тез другої науково-практичної конференції (29–31 жовтня 2025 року, м. Київ)*, 112–6. Київ: НаУКМА, 2025. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/9b3ec6d4-c54e-433c-83d3-59d716f1aad7>.
- Український Жіночий Фонд. *Від становлення до зрілості — самооцінка феміністичного руху в Україні*, 2024. <https://uwf.org.ua/vid-stanovlennya-do-zrilosti-samooczinka-feministichnogo-ruhu-v-ukrayini/>
- Ягольник, Альона. «Як в Україні працює жіночий ветеранський рух». *Ukrainer*, 27 липня 2024. <https://www.ukrainer.net/rukh-veteranka/>
- Abuarquob, Huda. “Promoting implementation of Resolution 1325 in Palestine.” *Palestine-Israel Journal* 25 (3&4) (2020). <https://www.pij.org/articles/2060/promoting-implementation-of-resolution-1325-in-palestine>.
- Arab Reform Initiative. *Palestinian women's voices: The impact of conflict and occupation*, 2023. https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/storage.arab-reform.net/ari/2023/12/26142042/SAWT_Palestine_En_18Dec.pdf.
- Batinic, Jelena. “Feminism, nationalism, and war: The ‘Yugoslav case’ in feminist texts.” *Journal of International Women's Studies* 3(1) (2013): 1–23. <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol3/iss1/1>.
- Berg, Bruce L. *Qualitative research methods for the social sciences*. 4th ed. Boston: Allyn and Bacon, 2001.
- Krippendorff, Klaus. *Content analysis: An introduction to its methodology*. 2nd ed. Sage Publications, 2004.
- UN Women. *Midterm evaluation of the Ukrainian NAP on implementation of UNSCR 1325 WPS*, 2018. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2019/10/The%20Midterm%20evaluation%20of%20the%20Ukrainian%20NAP%20on%20implementation%20of%20UNSCR%201325%20WPS_UKR.pdf.
- UN Women. *Women-led organizations and women's rights organizations role in humanitarian action in Palestine: Barriers and opportunities*, 2023. https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/02/UNWOMENRPT_200223.pdf.
- UN Women. *Women's organizations provide a lifeline to women in Gaza*, 2024. <https://arabstates.unwomen.org/en/stories/feature-story/2024/03/womens-organizations-provide-a-lifeline-to-women-in-gaza>.
- Žene u crnom. *Stop the war in Ukraine, stop the war in the Middle East*. <https://zeneucrnom.org/en/12-o-nama/naslovna/2356-stop-ratu-u-ukrajini-stop-ratu-na-bliskom-istoku>.

Bibliography

- Abuarquob, Huda. “Promoting implementation of Resolution 1325 in Palestine.” *Palestine-Israel Journal* 25 (3&4) (2020). <https://www.pij.org/articles/2060/promoting-implementation-of-resolution-1325-in-palestine>.
- Agency for Legislative Initiatives. *20th Anniversary of the UN Security Council Resolution “Women, Peace, Security”*, October 31, 2020. <https://parlament.org.ua/analytics/20-ta-richnyczya-rezolyucziyi-rady-bezpeky-oon-zhinky-myr-bezpeka/> [in Ukrainian].

- Arab Reform Initiative. *Palestinian women's voices: The impact of conflict and occupation*, 2023. https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/storage.arab-reform.net/ari/2023/12/26142042/SAWT_Palestine_En_18Dec.pdf.
- Batinic, Jelena. "Feminism, nationalism, and war: The 'Yugoslav case' in feminist texts." *Journal of International Women's Studies* 3(1) (2013): 1–23. <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol3/iss1/1>.
- Beloshenko, Alla, and Anastasia Rodi. *Women in Media and Activism: Challenges, Risks and Opportunities in Wartime: Analytical Report*. Kyiv: ZMINA Human Rights Center, 2025. https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/12/zvit_w_ukr_web.pdf [in Ukrainian].
- Berg, Bruce L. *Qualitative research methods for the social sciences*. 4th ed. Boston: Allyn and Bacon, 2001.
- Cabinet of Ministers of Ukraine. *On approval of the National Action Plan for the implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" for the period until 2020*. Order 113-r, February 24, 2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#n11> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. *On approval of the National Action Plan for the implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" for the period until 2025*. Order 1544-r, October 28, 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#n14> [in Ukrainian].
- European Prostir. *Women, Peace, Security: How Resolution 1325 is being implemented in Ukraine, March 28, 2018*. <https://euprostir.org.ua/stories/132514> [in Ukrainian].
- Krippendorff, Klaus. *Content analysis: An introduction to its methodology*. 2nd ed. Sage Publications, 2004.
- Martsenyuk, Tamara. "Ensuring Gender Equality in the Armed Forces of Ukraine." *Empirio* 1, no. 1 (2024): 44–54. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.44-54> [in Ukrainian].
- Martsenyuk, Tamara. *Fearless. The History of Ukrainian Feminism in Interviews*. Kyiv: Creative Women Publishing, 2025 [in Ukrainian].
- Martsenyuk, Tamara. *Unwavering. The History of Ukrainian Human Rights in Interviews*. Kyiv: Creative Women Publishing, 2025 [in Ukrainian].
- National Social Service of Ukraine. *UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security"*, adopted by the UN Security Council on October 31, 2000. <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-oon-1325> [in Ukrainian].
- Prokhorova, Anna. "Methodological Features of the Study of Personal Testimonies of Maidan Participants in 2013–2014 using the Method of Semi-Structured Interview." *NaUKMA Research Papers. Sociological Sciences* 196 (2017): 32–7. <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12221> [in Ukrainian].
- Tyshko, Iryna. "Gender approach in foreign policy." In *Russian war against Ukraine: transformations of social institutions and practices: collection of abstracts of the second scientific and practical conference (October 29–31, 2025, Kyiv)*, 112–6. Kyiv: NaUKMA, 2025. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/9b3ec6d4-c54e-433c-83d3-59d716f1aad7> [in Ukrainian].
- Ukrainian Women's Fund. *From formation to maturity – self-assessment of the feminist movement in Ukraine*, 2024. <https://uwf.org.ua/vid-stanovlennya-do-zrilosti-samooczinka-feministychnogo-ruhu-v-ukrajini/> [in Ukrainian].
- UN Women Ukraine. *Civil Society*. <https://ukraine.unwomen.org/uk/partnery/hromadyanske-suspilstvo> [in Ukrainian].
- UN Women. *Midterm evaluation of the Ukrainian NAP on implementation of UNSCR 1325 WPS*, 2018. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2019/10/The%20Midterm%20evaluation%20of%20the%20Ukrainian%20NAP%20on%20implementation%20of%20UNSCR%201325%20WPS_UKR.pdf.
- UN Women. *Women-led organizations and women's rights organizations role in humanitarian action in Palestine: Barriers and opportunities*, 2023. https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/02/UNWOMENRPT_200223.pdf.
- UN Women. *Women's organizations provide a lifeline to women in Gaza*, 2024. <https://arabstates.unwomen.org/en/stories/feature-story/2024/03/womens-organizations-provide-a-lifeline-to-women-in-gaza>.
- Yaholnik, Alyona. "How the women's veterans' movement works in Ukraine." *Ukrainer*, July 27, 2024. <https://www.ukrainer.net/rukh-veteranka/> [in Ukrainian].
- Žene u crnom. *Stop the war in Ukraine, stop the war in the Middle East*. <https://zeneucrnom.org/en/12-o-nama/naslovna/2356-stop-ratu-u-ukrajini-stop-ratu-na-bliskom-istoku>.

Nataliia Ditchuk

Student at the Department of Sociology,
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-6638-4807>
n.ditchuk@ukma.edu.ua

Tamara Martsenyuk

PhD in Sociology, Associate Professor at the Department of Sociology,
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4785-5618>
t.martsenyuk@ukma.edu.ua

Iryna Tyshko

PhD student at the Department of International Relations,
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-1539-9890>
i.tyshko@ukma.edu.ua

INTERNATIONAL AND REGIONAL ACTIVITIES OF FEMINIST HUMAN RIGHTS ORGANIZATIONS DURING THE WAR

Abstract

The article is devoted to the study of the features of the activities of human rights organizations working with feminist issues, in particular, during the full-scale invasion of Ukraine. The concept of human rights organizations working on feminist issues is outlined, and the features of their activities during international conflicts are also described. The following international and regional areas of activity of human rights organizations working with feminist issues during the war are highlighted: protection of women's rights in conflict; psychological and humanitarian assistance; advocacy for women's rights, in particular, the promotion of the implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security"; response to emergency situations; organization of protest actions.

In the empirical part of the article, based on 10 semi-structured interviews with representatives of civil society organizations, the main areas of their activities were identified both before and after the full-scale invasion. It is noted that until 2022, civil society organizations worked mainly in education, advocacy, and to the prevention of gender-based violence (GBV) and conflict-related sexual violence (CRSV). After the invasion began, they expanded their activities, beginning to provide humanitarian and feminist care to activists.

The main challenges that organizations have faced since the start of the Russo-Ukrainian war were also systematized. In particular, by 2022, the main difficulties were the activities of right-wing radical groups and the lack of sustained donor funding due to high competition. During the full-scale invasion, almost all surveyed organizations faced financial and security challenges, as well as professional burnout and employee fatigue.

Keywords: human rights organizations, international activity, regional activity, Russo-Ukrainian war, war, feminist issues, Ukrainian society, women, peace, security.

Подано / Submitted: 15.03.2026

Схвалено до публікації / Accepted: 07.05.2026

Оприлюднено / Published: 29.05.2026

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)